

VIVERE!
VINCERE!
CREARE!

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Інститут доуніверситетської підготовки

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ
ОСВІТИ: ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ
НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД –
ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА –
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД

Матеріали
IX міжрегіонального семінару
14 листопада 2014 року

Київ 2014

Переконана, що впровадження профільного навчання допомагає забезпечити рівний доступ до якісної освіти, створити умови вільного вибору у побудові освітньої траєкторії учнів старшої школи незалежно від умов освітнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєва Т. П. Профільне навчання: педагогічна система і управління : в 2-х кн. / Т. П. Афанасьєва. – М. : АПК, 2004. – . – Кн. 1: Система профільного навчання старшокласників. – 2004. – 73 с.
2. Главник О. Професійні здібності учня / Главник О. – К. : 2004. – 112 с.
3. Максименко С. Готовність учня до профільного навчання / Максименко С. – К. : Мікрос – СВС, 2003. – 112 с.
4. Нормативно-правове забезпечення освіти: у 4 ч. – Х. : Видав. гр. «Основа», 2004. – Ч. 1. – 2004. – 44 с.

УДК 378.14:377.35(043.2)

Муранова Наталія
м. Київ

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті запропоновано унікальне за своїм змістом і структурою комплексне науково-методичне забезпечення з урахуванням специфіки доуніверситетської підготовки слухачів до навчання у вищому навчальному закладі, яке синтезує дві різних системи освіти: середню і вищу.

Ключові слова: комплексне науково-методичне забезпечення, слухачі, підготовка до навчання, доуніверситетська підготовка.

Важливу роль при організації навчального процесу доуніверситетської підготовки відіграє науково-методичне забезпечення, яке розглядається нами у взаємодії понять: «методична система» ↔ «методична система доуніверситетської підготовки» ↔ «комплексне науково-методичне забезпечення», де перше поняття виражає системний характер наступних. Крім того, слід враховувати проміжне місце доуніверситетської підготовки у

системі освіти «ЗНЗ – ІДП – ВНЗ». Саме означений взаємозв'язок визначає місце науково-методичного забезпечення в такій підготовці. Нами було проаналізовано відмінності між навчальними програмами загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) і загальнонаціонального зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) та планами професійної підготовки Національного авіаційного університету (НАУ), тому виникла потреба обґрунтування, розробки й упровадження саме науково-методичного забезпечення доуніверситетської підготовки слухачів до навчання у вищому навчальному закладі (ВНЗ).

На підставі аналізу наукової літератури нами зроблено висновок, що методична система підготовки слухачів до вступу у ВНЗ – це упорядкована сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених елементів (форми, методи, засоби), що забезпечують планування, здійснення, контроль, аналіз, корекцію навчального процесу доуніверситетської підготовки і спрямовані на отримання результату у вигляді належного рівня підготовки слухачів до навчання у ВНЗ.

Розглядаючи питання про методичну систему підготовки слухачів до навчання у ВНЗ, варто відокремлювати його від питання про методичне забезпечення, оскільки ми вважаємо, що методична система є більш загальним поняттям, охоплює внутрішні і зовнішні зв'язки, а науково-методичне забезпечення – категорією інструментального характеру, що окреслює зміст окремих елементів методичної системи. Методична система підготовки слухачів до навчання у ВНЗ передбачає відповідне науково-методичне забезпечення.

У нормативних документах про організацію навчального процесу вищої школи визначено компоненти науково-методичного забезпечення навчального процесу у ВНЗ. Означений перелік суттєво доповнюється викладачами вищої школи з урахуванням специфіки вузу, його профілю і системи роботи. Щодо середньої загальноосвітньої школи, то воно також має свою специфіку і складається переважно з документів, розроблених Міністерством освіти і науки (МОН) України.

На нашу думку, комплексне науково-методичне забезпечення доуніверситетської підготовки має відповідати принципам: предметності, динамічності змісту компонентів системи,

локальності, інтегративності.

Ми вважаємо, що недостатнє висвітлення означеної проблеми зумовлено такими причинами: відсутністю державних стандартів доуніверситетської освіти; відмінностями в цільових орієнтирах кожного конкретного ВНЗ; специфікою ресурсного забезпечення підготовки до вступу у ВНЗ; необов'язковістю доуніверситетської підготовки в системі вітчизняної ступеневої освіти; проміжним положенням доуніверситетської підготовки у взаємозв'язку «ЗНЗ – ІДП – ВНЗ».

Необхідність розробки такого забезпечення спричиняють, на нашу думку, суперечності:

1) між об'єктивною потребою вищої технічної освіти у достатньому і високому рівнях підготовки слухачів та недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення означеної підготовки;

2) між необхідністю реалізувати особистісно орієнтований підхід при підготовці слухачів до навчання у ВНЗ та недостатніми можливостями ЗНЗ щодо реалізації сучасних наукових підходів до процесу означеної підготовки;

3) між великими дидактичними можливостями сучасних науково-методичних засобів та недостатньою розробленістю їх для такої підготовки з урахуванням специфіки вузу.

Актуальність розробки, апробації і впровадження науково-методичного забезпечення для доуніверситетської підготовки визначається потребою забезпечення базового рівня їх підготовки та необхідністю створення індивідуальної траєкторії розвитку знань і вмінь з навчальних дисциплін відповідно до особливостей і компетенцій школярів.

Науково-методичне забезпечення доуніверситетської підготовки слухачів нами визначено як процес і результат створення інформаційно-технологічного ресурсу, що має забезпечувати якісну доуніверситетську підготовку слухачів до навчання у ВНЗ на основі взаємодії з методичними системами ЗНЗ і ВНЗ.

Оскільки доуніверситетська підготовка є проміжною ланкою між ЗНЗ і ВНЗ, то вона не може використовувати навчально-методичне забезпечення цих систем освіти повністю, а повинно мати свою специфіку, оскільки поєднує елементи як шкільного, так

і вузівського навчального процесу.

Визначене нами комплексне науково-методичне забезпечення доуніверситетської підготовки слухачів розглядається як складне динамічне утворення системного типу, елементи якого (методи, форми і засоби) у взаємозв'язках і взаємозумовленості забезпечують доуніверситетську підготовку слухачів до навчання у ВНЗ на основі взаємодії з науково-методичним забезпеченням ЗНЗ та ВНЗ.

Комплексне науково-методичне забезпечення процесу доуніверситетської підготовки, на нашу думку, визначається через: конкретизацію мети; постановку завдань підготовки до навчання у ВНЗ; складання цільових навчальних планів, програм і робочих навчальних програм з дисциплін, а також розробку робочих тематичних матеріалів; розробку системи різнорівневих завдань для реалізації змісту навчання у ВНЗ; проектування індивідуальної тематики науково-дослідних робіт з дисциплін; розробку рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень.

Виконання означених вимог залежить від матеріально-технічної бази забезпечення викладання курсу навчальної дисципліни. У цьому відношенні доуніверситетська підготовка має незаперечні пріоритети, оскільки може використовувати ресурси окремого ВНЗ.

Розроблене та апробоване нами комплексне науково-методичне забезпечення доуніверситетської підготовки наділене основними характеристиками: сутність, структура, процес упровадження, суб'єкти створення, особливості забезпечення самостійної роботи слухачів, специфіка оцінки навчальних досягнень.

У науково-методичному забезпеченні доуніверситетської підготовки окремим компонентом виділяються навчальні і навчально-методичні посібники. Така увага до них пояснюється тим, що інші компоненти, притаманні ЗНЗ і ВНЗ – державні стандарти й навчально-методичні комплекси – в Інституті доуніверситетської підготовки (ІДП) відсутні.

Науково-методичне забезпечення доуніверситетської підготовки ґрунтується на комплексному методичному забезпеченні вивчення предметів в старшій школі.

Важливою проблемою в розробці навчальних і навчально-методичних посібників для доуніверситетської підготовки є

необхідність інтеграції змісту підготовки слухачів, що навчаються на різних рівнях змісту освіти (стандарту, академічному, профільному, поглибленому). Тобто для успішного складання ЗНО і навчання у ВНЗ учні, які навчаються у ЗНЗ на рівні стандарту або академічному рівні змісту освіти, потребують особливої уваги з боку науково-педагогічних працівників і особливого науково-методичного супроводу їх навчальної діяльності.

Крім того, ЗНО не має науково-методичного забезпечення щодо його підготовки і складання (розроблене УЦОЯО лише в частині навчальних програм, характеристик тестів та безпосередньо зразків тестових завдань для виконання). Це створює додаткові труднощі для учнів у процесі підготовки до вступу до ВНЗ, а тому потребує вдосконалення науково-методичне забезпечення саме на рівні ІДП.

Отже, існує неузгодженість між навчальною літературою ЗНЗ, методичними матеріалами підготовки до загальнонаціонального ЗНО та вимогами до успішного подальшого навчання у ВНЗ, що зумовлює проблему розробки і впровадження авторських навчальних і навчально-методичних посібників для доуніверситетської підготовки. Так в ІДП НАУ видано понад 65 навчальних та навчально-методичних посібників для слухачів підготовчих курсів, у тому числі 6 – з грифом МОН України.

При побудові комплексного науково-методичного забезпечення слід враховувати, що воно має відповідати ознакам: цілісності, взаємозалежності, ієрархічності елементів, моделювання.

Провідним принципом розробки такого забезпечення є принцип поєднання фундаментальної підготовки і професійної спрямованості навчання. Професійна спрямованість навчання визначає структуру навчального процесу, його зміст і науково-методичне забезпечення.

Головними ознаками проектування комплексного науково-методичного забезпечення в ІДП НАУ, на нашу думку, є такі: урахування індивідуальних особливостей слухачів; використання в процесі доуніверситетської підготовки сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій, орієнтованих на зростання частки самостійної роботи слухачів; зорієнтованість змісту підготовки слухачів на особливості майбутнього природничо-математичного та інженерно-технічного напрямку підготовки фахівців; здійснення

системного моніторингу навчальних досягнень слухачів у процесі навчання; урахування різних рівнів змісту освіти (стандарт, академічний, профільний, поглиблений) в процесі такої підготовки для якісного складання ЗНО і подальшого успішного навчання у ВТНЗ.

Варто зазначити, що для забезпечення процесу навчання слухачів використовуються нормативні документи та методичні матеріали, розроблені ІДП та кафедрою базових і спеціальних дисциплін: Положення про ІДП, Положення про кафедру базових і спеціальних дисциплін, Положення про навчальний відділ, Положення про навчально-методичний відділ, Положення про економічний відділ, Положення про порядок прийому слухачів на підготовчі курси, Положення про вступне тестування слухачів, Положення про підсумкову атестацію слухачів (випускників) підготовчих курсів, інструктивно-методичні рекомендації з навчальних дисциплін, характеристика тестів навчальних дисциплін, навчальний план, навчальні та робочі навчальні програми, карти контролю забезпечення навчальних дисциплін навчальною літературою, навчально-методичні матеріали, які забезпечують підготовку та проведення практичних занять.

Визначені нормативні документи забезпечують структуру комплексного науково-методичного забезпечення процесу доуніверситетської підготовки слухачів та є площиною перетину двох систем освіти (вищої і середньої) [1].

Особливістю навчального плану підготовчих курсів для слухачів ІДП НАУ є відведення значної кількості годин на самостійну роботу. Під час вивчення навчальних дисциплін обсягу 265 год саме 115 год (це становить 43,40 % навчального навантаження) відведено на самостійну роботу. Такий розподіл годин дає змогу реалізовувати функції адаптації, пропедевтики і розвитку пізнавальної активності слухачів. Це відповідає, передусім, потребами вищої школи щодо сформованості вмінь самостійної роботи майбутніх фахівців і реорганізації системи вищої освіти відповідно до вимог Болонського процесу.

Для процесу підготовки в ІДП важливим є розв'язання проблем розробки комплексного науково-методичного забезпечення з урахуванням специфіки НАУ і змісту освіти у ЗНЗ. Тобто, перед нами стоїть завдання за єдиною навчальною і робочою навчальною

програмами впродовж короткого терміну (8 міс., 4 міс.) із загальним обсягом 265 год підготувати слухачів до навчання у ВТНЗ. Це і пояснює специфіку доуніверситетської підготовки – її гнучкість у реалізації загальних вимог загальнонаціонального ЗНО навчальних досягнень і конкретних вимог певного ВТНЗ. Обмеження терміну навчання також визначає особливості організації доуніверситетської підготовки – рентабельність і раціональність.

Нами виділено основні вимоги до комплексного науково-методичного забезпечення освітнього процесу доуніверситетської підготовки за характером: науковий, соціальний, циклічний, практичний, структурований [2].

Важливим елементом його оцінки є обґрунтування критеріїв ефективності застосування в ІДП: результативний, комплексний, психологічний [2].

Основним суб'єктом створення й упровадження науково-методичного забезпечення в ІДП НАУ є кафедра базових і спеціальних дисциплін.

Проведений нами контент-аналіз якості створеного забезпечення за критеріями представленими на слайді засвідчив високу його ефективність. З урахуванням контент-аналізу було визначено напрями підвищення його ефективності [2].

Результати порівняння навчальної успішності з фізики та математики слухачів виявили цікаву тенденцію до зростання рівня знань і вмінь досліджуваних експериментальних груп у процесі навчання у ВТНЗ з дисциплін «Вища математика» і «Теоретична фізика», в основі яких лежать знання з фізики і математики ЗНЗ, які поглиблювалися, систематизувалися, узагальнювалися досліджуваними у процесі доуніверситетської підготовки. А саме, високий рівень навчальної успішності студентів ЕГ₁ з вищої математики становить 33,65 %, з теоретичної фізики – 34,59 %; для ЕГ₂ відповідні показники становлять 34,51 % і 29,23 % учасників експерименту. Однак у студентів контрольних груп результати навчальної успішності в ВТНЗ удвічі нижчі: дані КГ₁ для вищої математики – 16,60 %, для теоретичної фізики – 14,31 %; відповідні показники КГ₂ становлять 13,87 % і 15,48 % досліджуваних.

Це дає нам можливість сформулювати важливий висновок: доуніверситетська система підготовки слухачів допомагає

підвищити ефективність результатів досліджуваних не лише на етапі підготовки до загальнонаціонального ЗНО навчальних досягнень, а і в процесі навчання у ВНЗ (на прикладі циклу математичної та природничо-наукової підготовки).

На рис. 1. проілюстровано середні дані навчальної успішності студентів першого курсу в процесі навчання у ВНЗ, що свідчить про суттєву різницю в розподілах знань і вмінь з фізики й математики учасників контрольних і експериментальних груп. А саме, в експериментальних групах кількість респондентів із низьким рівнем навчальної успішності становить 7,33 % (ЕГ₁) і 8,10 % (ЕГ₂), в той час як у контрольних групах охарактеризовані показники набагато вищі – 37,60 % (КГ₁) і 33,87 % (КГ₂).

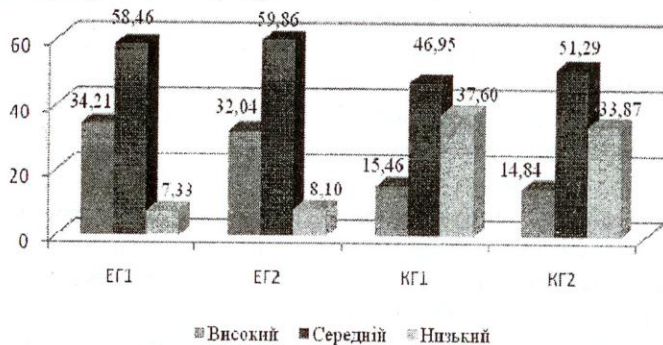

Рис. 1. Рівень навчальної успішності у ВНЗ

Результати діагностики свідчать про ефективність системи доуніверситетської підготовки для студентів першого курсу, які закінчили підготовчі курси [3].

Отже, педагогічний експеримент підтвердив ефективність комплексного науково-методичного забезпечення, що засвідчили результати успішності студентів першого курсу на прикладі вищої математики та теоретичної фізики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Муранова Н. П. Структура и содержание комплексного научно-методического обеспечения физико-математического образования старшеклассников в системе подготовки к обучению в техническом университете / Н. П. Муранова // Уральский научный вестник: науч.-теорет. и практ. журн.; № 5 (53) / отв. ред. М. Ф. Хабибуллин. – Уралск: ТОО «Уралнаучкнига», 2013. –

С. 21–27. – (Серия «Педагогические науки. Психология и социология. Музыка и жизнь»).

2. Муранова Н. П. Фізико-математична підготовка старшокласників до навчання в технічному університеті: монографія К.: НАУ, 2013. – 464 с.

3. Муранова Н. П. Моніторинг якості науково-методичного забезпечення фізико-математичної освіти старшокласників у системі підготовки до навчання у технічному університеті / Н. П. Муранова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – Чернігів: ЧНПУ, 2013. – С. 211–215. – (Серія: Педагогічні науки).

УДК 053.2:613.95:371.7.+362.76

Неділько Віктор
Руденко Сергій
м. Київ

«ПОТЕНЦІАЛЬНІ АБИТУРІЄНТИ» – ЯК ГРУПА МЕДИКО – СОЦІАЛЬНОГО РИЗИКУ (ЗА ДАНИМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЕД БАТЬКІВ)

Проведено соціологічне дослідження серед 2333 батьків дітей киянських міських шкіл. За скаргами батьків визначена динаміка формування відхилень у фізичному здоров'ї та соціально – психологічному оточенні школярів у процесі навчання. Показана динаміка формування негативних відхилень у школярів під впливом інтенсифікації навчальних навантажень.

Ключові слова: школярі, випускники, соціально – психологічне оточення, сім'я, стан здоров'я, скарги, фактори впливу, інформаційний вплив, стрес.

Вступ. Високі інформаційні навантаження, психоемоційне напруження, загальне екосоціальне неблагополуччя сукупно виявляють негативний вплив на формування здоров'я дитини, викликаючи стан напруження, перевтоми та формування і розвитку психосоматичних відхилень. Радикальні зміни в системі шкільної освіти, а саме, більш ранній вступ дітей до школи, широке впровадження в педагогічну практику інноваційних технологій в освітніх закладах нового типу (ліцеях, гімназіях), супроводжуються